

K NIEKTORÝM ASPEKTOM NOVEJ PRÁVNEJ ÚPRAVY PRACOVNOPRÁVNÝCH VZŤAHOV V SR

TO SELECTED QUESTIONS OF EMPLOYMENT IN SR

Mária Dobišová

Anotácia:

Rok 2005 bol pre EÚ prvým celým rokom fungovania rozšírenej EÚ. Prvý rok uplatňovania Lisabonskej stratégie v rozšírenej únii pritom znamenal určitú prechodnú etapu v zavádzaní Lisabonskej stratégie. SR implementovala odporúčania Európskej stratégie zamestnanosti a ciele Lisabonskej stratégie do Národného akčného plánu zamestnanosti na roky 2004 - 2006. Zároveň v ňom deklarovala podporu cieľov EÚ - vybudovať konkurencieschopnú a dynamickú, na vedomostiach založenú ekonomiku s väčšou sociálnou súdržnosťou a s vyššou mierou zamestnanosti. V tejto súvislosti boli realizované významné legislatívne úpravy.

Kľúčové slová:

Práca, zamestnávanie, zákon, novela zákona, stratégia, zamestnanosť, akčný, plán.

Abstract:

The year 2005 was for the EU the first year of functioning of enlarged EU. The first year of implementation of the Lisbon's strategy in enlarged EU meant some transitional phase for this strategy. SR implemented recommendations of the EU's employment strategy and objectives of Lisbon's strategy to National action plan for employment for 2004 – 2006. At the same time SR declared support of the EU objectives in this plan – to establish a competitive and dynamic knowledge-based economy with greater social solidarity and a higher rate of employment. In order to achieve this objective a series of measures have been taken and structural reforms have been put in place.

Key words:

Work, employment, law, amendment, strategy, action, arrangement

ÚVOD

Nové svetové trendy so všetkými výzvami i úskalia, v súlade s dovtedajším vývojom ekonomiky EÚ v celosvetovom kontexte, prinútili najvyšších predstaviteľov členských štátov EÚ odsúhlasiť a prijať nové strategické ciele pre úniu s cieľom posilniť zamestnanosť, ekonomické reformy a sociálnu kohéziu ako neoddeliteľné súčasti poznatkovo založenej, prosperujúcej ekonomiky. Strategickým zámerom pre oblasť trhu práce bolo prostredníctvom rozvoja aktívnej politiky zamestnanosti vytvoriť viac a lepších pracovných príležitostí.

CIEĽ A METODIKA

SR implementovala odporúčania Európskej stratégie zamestnanosti a ciele Lisabonskej stratégie do Národného akčného plánu zamestnanosti na roky 2004 - 2006. Zároveň v ňom deklarovala podporu cieľov EÚ - vybudovať konkurencieschopnú a dynamickú, na vedomostiach založenú ekonomiku s väčšou sociálnou súdržnosťou a s vyššou mierou zamestnanosti. V tejto súvislosti boli realizované významné legislatívne úpravy. Príspevok

analyzuje Európsku stratégiu zamestnanosti a vybrané segmenty procesu aktivovania trhu práce v SR; ako i novú právnu úpravu v oblasti pracovnoprávnych vzťahov.

VÝSLEDKY

Slovenská republika vstupovala do EÚ ako krajina temer na konci rebríčkov porovnávajúcich ekonomickú i sociálnu situáciu v členských a prístupujúcich štátov - od problémov s vysokou nezamestnanosťou (druhá najvyššia v EÚ) až po nízke zahraničné investície v porovnaní so susedmi. Vládne reformy makroekonomického prostredia - uvoľnenie pracovného zákonodarstva, reforma systému sociálnej ochrany, a (vtedy ešte len pripravovaná) daňová reforma - však krajine vyslúžili prívlastok „stredoeurópskeho tigra“, či „raja pre investorov“. Veľké zahraničné investície, ktoré na Slovensko vládna politika prilákala, sa zatiaľ koncentrujú predovšetkým do výroby s nižšou pridanou hodnotou, ako je automobilový priemysel. To síce čiastočne rieši problém nedostatku pracovných miest, súčasne však nepribližuje krajinu k „lisabonskému cieľu“ - konkurencieschopnej poznatkovo orientovanej ekonomiky. Kritici tiež poukazujú na sociálne dôsledky vládnej politiky, predovšetkým „oslabovanie sociálnej kohézie“ - teda ďalšieho z „lisabonských cieľov“.

Luxemburské zasadanie Európskej rady (v novembri 1997) prijalo Európsku stratégiu zamestnanosti, ktorá obsahovala smernice pre oblasť zamestnanosti na úrovni spoločenstiev a transformovala ich do národných akčných plánov zamestnanosti. Tento proces mal aktivovať politiku trhu práce členských krajín s cieľom podstatne redukovať nezamestnanosť. V súvislosti s pokračovaním nastolených trendov pre oblasť trhu práce sa Európska rada a Komisia v Lisabonskej stratégii (2000) zamerali na štyri kľúčové oblasti: zlepšovanie schopnosti zamestnať sa a znižovať kvalifikačné medzery a nedostatky; vysoký dôraz bol kladený na celoživotné vzdelávanie ako základný prvok európskeho sociálneho modelu, zvyšovanie zamestnanosti v službách a podporu všetkých oblastí rovnosti príležitostí.

Pokroky v uvedených oblastiach sa mali odraziť aj v kvantitatívnom vyjadrení. Lisabonská Európska rada konkretizovala ciele v stratégii zamestnanosti do roku 2010. Celková miera zamestnanosti by mala v roku 2010 dosiahnuť 70 % a miera zamestnanosti žien viac ako 60 % pri súčasnom rozširovaní pracovnej sily a posilňovaní a udržateľnosti systému sociálnej ochrany.

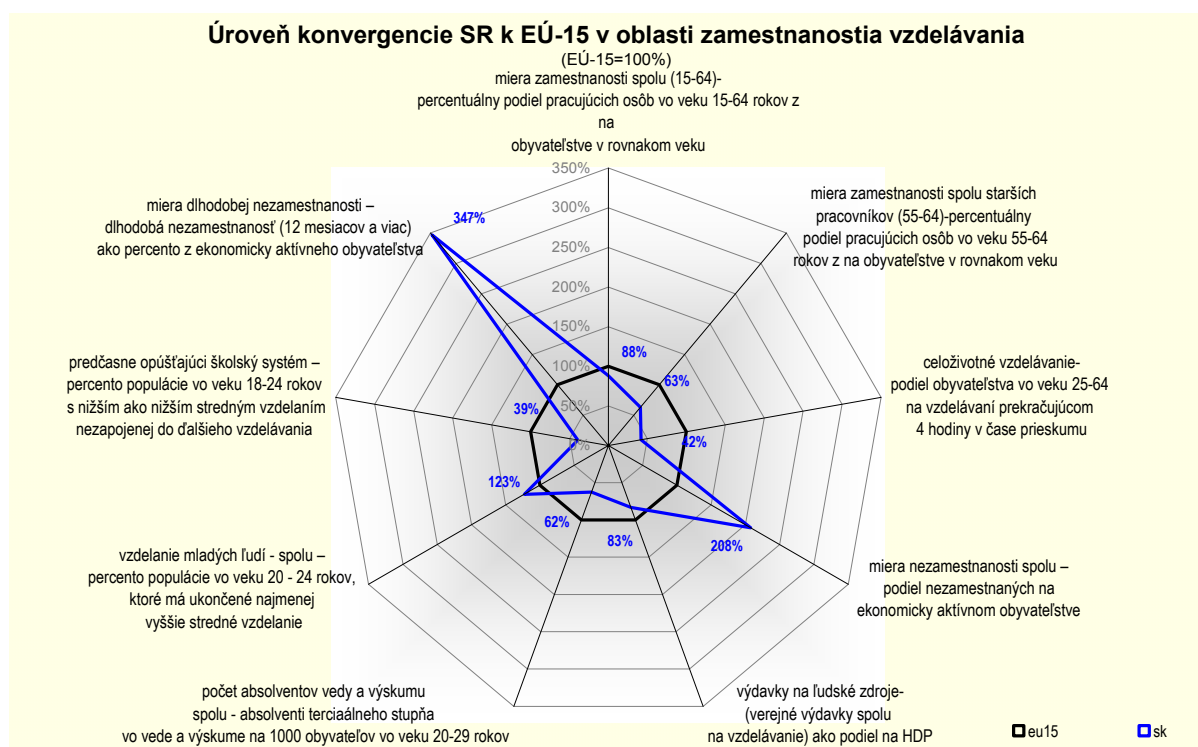
Štokholmské zasadanie Európskej rady v marci 2001 následne v oblasti zamestnanosti schválilo dva strednodobé a jeden dodatočný cieľ. Strednodobé ciele prijatej stratégie zamestnanosti sa týkali celkovej miery zamestnanosti, u ktorej sa predpokladal nárast na 67 % a miery zamestnanosti žien s nárastom na 57 % do roku 2005. Dodatočný cieľ bol zameraný na uplatňovanie starších pracovníkov (55 - 64 ročných) na trhu práce. Miera zamestnanosti starších pracovníkov by mala do roku 2010 vzrásť na 50%.

Európska rada na zasadnutí v Barcelone v marci 2002 potvrdila, že plná zamestnanosť je veľmi dôležitým cieľom EÚ, ktorý vyžaduje proces ďalšieho posilňovania stratégie zamestnanosti a zabezpečenie plnenia Lisabonskej stratégie v rozšírenej únii.

Na zasadnutí Európskej rady v Bruseli v marci 2003 bolo Komisii odporúčené založiť pracovnú skupinu európskej zamestnanosti, ktorá uskutoční nezávislý hĺbkový výskum a na základe neho prijme odporúčania pre kľúčové politiky vplývajúce na zamestnanosť, a určí praktické reformné opatrenia, ktoré budú mať bezprostredný a okamžitý dosah na schopnosť členských štátov implementovať revidovanú Európsku stratégiu zamestnanosti a dosiahnuť tak jej zámery a ciele.

Správa Komisie predložená na jarné zasadanie Európskej rady v Bruseli v marci 2004 („Uskutočňovanie Lisabonskej stratégie - Reformy pre rozšírenú úniu“) zdôrazňovala, že „opatrenia prijaté na európskej úrovni sú iba časťou opatrení potrebných na správne

uskutočňovanie Lisabonskej stratégie, a že je potrebné vykonať ešte mnohé reformy a investície, ktoré patria do kompetencií členských štátov. V niektorých oblastiach sú výrazné problémy, ktoré celú stratégiu brzdia a mohli by byť prekážkou pre návrat silného ekonomického rastu. Najvýznamnejšie nedostatky sa zistili najmä v troch oblastiach, ktoré sú pre rast ekonomiky strategické: vedomosti a siete, konkurencieschopnosť v priemyselnom sektore a v sektore služieb a aktívne starnutie.“ V zmysle väčšej angažovanosti a zodpovednosti členských štátov za začaté reformy označila Komisia v tejto súvislosti tri oblasti ako priority zlepšenie investícií do vedomostí a sietí, posilnenie konkurencieschopnosti európskych podnikov a podpora aktívneho starnutia. Rok 2005 bol pre EÚ prvým celým rokom fungovania rozšírenej EÚ, nového Európskeho parlamentu, novej Komisie, Rady, ako i ostatných inštitúcií EÚ. Prvý rok uplatňovania Lisabonskej stratégie v rozšírenej únii znamenal určitú prechodnú etapu v zavádzaní Lisabonskej stratégie. Európska komisia v oznámení („Spolupráca na hospodárskom raste a zamestnanosti - Nový začiatok lisabonskej stratégie“) pre jarňé zasadnutie Európskej rady v Bruseli (marec 2005) volá po novom začiatku Lisabonskej stratégie. Pre dosiahnutie strategických cieľov si implementácia reformného programu vyžaduje obnovené partnerstvo pre hospodársky rast a zamestnanosť a členské krajiny musia pružne implementovať dohodnuté zmeškané časti lisabonských reforiem. Správa Komisie pre bruselské zasadnutie Rady má jasný cieľ - určiť nové kroky na európskej a vnútroštátnej úrovni, ktoré prispievajú k realizácii Lisabonskej stratégie, ale nie preformulovať Lisabonskú stratégiu. Slovenská republika implementovala odporúčania Európskej stratégie zamestnanosti a ciele Lisabonskej stratégie do Národného akčného plánu zamestnanosti na roky 2004 - 2006. Zároveň v ňom deklarovala podporu cieľov EÚ - vybudovať konkurencieschopnú a dynamickú, na vedomostiach založenú ekonomiku s väčšou sociálnou súdržnosťou a s vyššou mierou zamestnanosti.

Zdroj: EUROSTAT

V tejto súvislosti boli v rokoch 2003-2005 realizované viaceré štrukturálne reformy - novelizáciu Zákonníka práce doplnila daňová reforma, prebehla inštitucionálna reforma v

oblasti služieb zamestnanosti a štátnej správy na úseku sociálnych vecí, do platnosti vstúpil zákon o službách zamestnanosti.

Dňa 1.2.2004 nadobudol účinnosť zák.č.5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti.. Tento zákon bol viackrát novelizovaný a 1.január 2006 sa stal i v oblasti služieb zamestnanosti prelomovým. V tento deň nadobudli účinnosť tzv. veľká i malá novela zákona č.528/2005 Z.z. a č.573/2005 Z.z. ktoré priniesli celkove 97zmien.

Účelom zákona o službách zamestnanosti je prispôbiť nástroje aktívnej politiky trhu práce aktuálnemu vývoju na trhu práce.

Zmeny sa dotkli hlavne týchto oblastí:

- práva a povinnosti uchádzača o zamestnanie, ktorý je poberateľom dávky v nezamestnanosti a ktorý chce odísť do niektorého členského štátu Európskej únie za účelom hľadania si zamestnania,
- právneho rámca na zabezpečenie rovnakej kvality poskytovaných odborných poradenských služieb úradmi práce sociálnych vecí a rodiny a neštátnymi službami zamestnanosti,
- zabezpečenia rovnakého poskytovania plnení uchádzačom o zamestnanie, ktorí sa zúčastňujú aktivít v rámci odborných poradenských služieb poskytovaných dodávateľským spôsobom, ako sú plnenia poskytované pri vzdelávaní a príprave pre trh práce uchádzačov o zamestnanie pre trh práce, a to zavedením poskytovania úhrady výdavkov na stravovanie, ubytovanie a cestovných výdavkov podľa zákona o cestovných náhradách týmto uchádzačom o zamestnanie a zavedením príspevku na starostlivosť o deti pred začatím povinnej školskej dochádzky tým uchádzačom o zamestnanie, ktorým sú poskytované odborné poradenské služby úradom práce, sociálnych vecí a rodiny a dodávateľsky,
- rozšírenia vzdelávania a prípravy pre trh práce aj na dokončenie vzdelania na základnej škole alebo štúdia na strednej škole uchádzačom o zamestnanie alebo záujemcom o zamestnanie,
- diferencovanej výšky príspevku na vzdelávanie a prípravu pre trh práce uchádzača o zamestnanie a finančnej spoluúčasti uchádzača o zamestnanie na financovaní druhej a ďalšej vzdelávacej aktivity,
- poskytovania úhrady výdavkov na ubytovanie cestovné a stravné aj záujemcovi o zamestnanie, ktorý je rodičom alebo občanom starším ako 50 rokov, ak mu úrad práce, sociálnych vecí a rodiny zabezpečuje vzdelávanie a prípravu pre trh práce,
- považovania za súčasť vzdelávania a prípravy pre trh práce aj aktivít a činností súvisiacich s poskytovaním služieb sprostredkovania zamestnania, informačných a poradenských služieb, odborných poradenských služieb a úhradu výdavkov na stravovanie, ubytovanie a cestovné zabezpečované dodávateľom služby vzdelávania a prípravy pre trh práce,
- rozšírenia poskytovania príspevku na podporu zamestnávania ďalších štyroch skupín znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie,
- zamedzenia zneužívania inštitútu absolventskej praxe na nahrádzanie zamestnancov uchádzačmi o zamestnanie,
- zrušenia maximálneho rozsahu vykonávania aktívnej činnosti,
- zavedenia nového paušálneho príspevku na dochádzku za prácou,
- ustanovenia nového postupu pri zadávaní zákazky
- vytvorenia verejne prístupného registra právnických osôb a fyzických osôb, ktorým bolo vydané povolenie na sprostredkovanie zamestnania za úhradu, povolenie na činnosť agentúry dočasného zamestnávania a povolenie na činnosť agentúry podporovaného zamestnávania,

- zavedenie zverejňovania zoznamu fyzických osôb a právnických osôb, voči ktorým eviduje Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny a úrady práce a sociálnych vecí a rodiny pohľadávky,
- ďalšie súvisiace legislatívno-technické zmeny.

DISKUSIA

Vzhľadom na rýchlo sa meniace pomery v situácii na trhu práce bolo potrebné doladiť platný právny rámec, najmä v smere spresnenia niektorých ustanovení zákona týkajúcich sa periodicity návštev uchádzačov o zamestnanie na úrade práce sociálnych vecí a rodiny, opätovného zaradenia občanov do evidencie uchádzačov o zamestnanie, rozšírenia spôsobov preukazovania hľadania si zamestnania uchádzačmi o zamestnanie, zabezpečenia zvýšenia kvality poskytovania vzdelávania a prípravy pre trh práce a zníženia efektu mŕtvej váhy vzdelávania a prípravy pre trh práce uchádzačov o zamestnanie a záujemcov o zamestnanie, vyššej miery zacielenosti podpory zamestnávania znevýhodnených skupín na trhu práce, zvýšenia stimulácie zamestnávateľov pri vytváraní pracovných miest pre znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie a podpory dochádzky za prácou.

ZÁVERY

Doteraz realizované zmeny v hospodársko-politickom systéme, hlavne v oblasti trhu práce, však zatiaľ nepriniesli požadovaný efekt zvyšovania zamestnanosti a súčasného znižovania nezamestnanosti, ktorá v SR dlhodobo patrí medzi najpálčivejšie problémy hospodárskej politiky, a to ani v kontexte vysokého ekonomického rastu. Administratívne znižovanie evidovanej nezamestnanosti nemožno z tohto hľadiska považovať za systémový krok. Iba reálnou tvorbou trvalých pracovných miest spojenou s dlhodobo udržateľným hospodárskym rastom, ktorý bude mať kvalitatívnu oporu v kontinuálnom raste miery pridanej hodnoty podporovanou investíciami do ľudského kapitálu, výskumu a vývoja, do kvalitného vzdelávacieho systému, ekoinovácií, aktívnej politiky zamestnanosti, politiky aktívneho starnutia, spolu s modernizáciou systému sociálnej ochrany možno dosiahnuť strategický lisabonský cieľ.

LITERATÚRA

Národný strategický referenčný rámec SR na roky 2007 - 2013

Zákon č. zák.č.5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 528/ 2005 Z.z.

Zákon č. 573/2005 Z.z.

www.zbierka.sk

www.aprox.government.gov.sk

KONTAKTNÁ ADRESA

Mária Dobišová, JUDr., SPU FEM KE, Tr. A.Hlinku 2 , 949 01 Nitra,

Maria.Dobisova@uniag.sk